

1. רות רבה א, ט

אלימלך היה מגדולי הדור ומפרנסי את הצבור, וכיון שבאו שני רעבון אמר: "עכשיו כל ישראל מסובבין על פתחי - זה בא בקופתו וזה בא בקפיו". מה עשה? עמד וברח לו מפניהם, הדא הוא דכתיב: "וילך איש מבית לחם יהודה".

2. מלבי"ם, רות פרק א

(א) ויהי בימי שפט השפטים, יספר הסבה שהניעה את אלימלך לצאת מא"י לח"ל מפני שהיה בימי שפט השפטים שעל הימים האלה אמר (שופטים סי' י"ז וסי' יח) בימים ההם אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה, וגם לא היה אז שופט אחד מיוחד לכל ישראל שאז היה השופט עוצר בעם, כי היה בין שופט לשופט שאז היו שופטים רבים החפץ ימלא את ידו, ואין מורא השופט על העם כמ"ש אלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו, וחז"ל במליצתם אמרו אוי לדור ששפטו את שופטיהם, זאת שנית ויהי רעב בארץ, שבימי רעב יתאספו ההמון העניים על העשירים וכיריחם לתת להם לחם ודגן ואם לא יקחו בחזקה, אחר שאין מלך להפיל מוראו עליהם, ועי"כ וילך איש מבית לחם יהודה לגור בשדי מואב. באשר היה איש עשיר היה ירא שהעניים יפלו עליו וישללו כל אשר לו, ובכ"ז לא הלך להשתקע רק לגור בשדי מואב עד יעבר זעם וגם לא לגור בעיר וכרך רק בשדי מואב כמתגורר בשדה לפי שעה, וכן הגם שהיה עת רעה ויגון לא יצא משם רק איש אחד לבד ויתר העשירים לא השתתפו בזה לצאת מא"י לח"ל, וגם בני ביתו של אלימלך לא יצאו ברצון כי לא רצו לעזוב ארץ חמדה רק הוא ואשתו ושני בניו שהוא היה העקר בזה והם היו מוכרחים להמשך אחריו, וכן אמר במדרש הוא עיקר ואשתו טפלה.

3. רות רבה פרשה ב

[ד] ד"א: 'ויוקיים' (דברי הימים א ד, כב) - זה אלימלך. 'ואנשי כוזבא' (שם) - שעשה דבריו של הקב"ה כאלו כזבים. ד"א: 'ואנשי כוזבא' - אלו בניו שהיו מכוזבים. 'ויואש' (שם) - שנתיאשו מן החיים. ד"א: 'ויואש' - שנתיאשו מארץ ישראל. 'ושרף' - ששרפו את בנייהם ואת בנותיהם לעבודה זרה. ד"א: 'ושרף' (שם) - ששרפו את התורה. רבי מנחם ורבי סודר בשם רבי אחא אמרי: וכי שרפוה? אלא ללמדך שכל המבטל דבר אחד מן התורה כאלו שורפה. 'אשר בעלו למואב' (שם) - שנשאו נשים מואביות... [ט] 'וישאו להם נשים מואביות' (רות א, ד) - הני בשם רבי מאיר: לא גיירום ולא הטבילום, ולא [וואילן] הניחו את החלכה לחדש - לא נענשו עליה: 'עמוני' (דברים כג, ד) - ולא עמונית, 'מואבי' (שם) - ולא מואבית.

4. ביאור הגר"א, רות א, ב

ויבאו שדי מואב ויהיו שם - רוצה לומר, כי כל הליכתם מארץ ישראל היה על שהיו צרי עין בעניים והלכו למואבים שהיו גם כן צרי עין, כמו שנאמר: 'על דבר אשר לא קדמו אתכם כו'. וכיון שבאו שם, אף שהיו גרים ולא היה להם טבע בני המדינה כל כך, נעשה טבעם כמו המואבים.

5. אלשיך רות א, ב

(ג) וימת אלימלך וכו'. הנה בסמיכות שני הכתובים האלה הבאים כאחד, הורונו מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד עם אביהם או רבם, כי יבשו מלחטוא באשר אביהם או רבם לא חטאו, כי מוראם יעלה על ראשם, כדבר שנאמר (ברכות ח א) על שלמה ע"ה כי כל ימיו של שמעי בן גרא שהיה רבו לא נשא את בת פרעה, כנדרש במקומו מסמיכות הכתובים. ועל הדרך הזה יאמר כי כאשר וימת אלימלך וכו', אשר איש גדול הדור וצדיק תמים היה כמדובר מרבנותו ז"ל (זוהר חדש עז א, ושם עז א), עד שעל כן אמרו (רות רבה ב ד) שנקרא אלימלך שהיה אומר אלי תבא מלכות, שעל כן אין ספק היו בושים ממנו מלישא מואביות. אך עכשיו שוימת אלימלך ותשאר היא ושני בניה אשר אין דרך הבנים להיות מורא האם עליהם כמורא האב על הבן - כי על כן במורא הקדים הכתוב האם לאב באומרו איש אמו ואביו תיראו שאין דרך הבן לירא הימנה כאשר מהאב (קידושין לא ב) - על כן וישאו להם נשים מואביות:

6. יבמות מז, ב - מז, א

גר שבא להתגיר בזמן הזה, אומרים לו: מה ראית שבאת להתגיר? אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דוויים, דחופים, סחופים ומטורפין, ויסורין באין עליהם? אם אומר: יודע אני ואיני כדאי, מקבלין אותו מיד. ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות, ומודיעין אותו עון לקט שכחה ופאה ומעשר עני. ומודיעין אותו עונש של מצות, אומרים לו: הוי יודע, שעד שלא באת למדה זו, אכלת חלב אי אתה ענוש כרת, חללת שבת אי אתה ענוש סקילה, ועכשיו, אכלת חלב ענוש כרת, חללת שבת ענוש סקילה. וכשם שמודיעין אותו עונש של מצות, כך מודיעין אותו מתן שכר, אומרים לו: הוי יודע, שהעולם הבא אינו עשוי אלא לצדיקים, וישראל בזמן הזה - אינם יכולים לקבל [נדף מז עמוד ב] לא רוב טובה ולא רוב פורענות. ואין מרבין עליו, ואין מדקדקין עליו.

7. הרב סולובייצ'יק, "קול דודי דופק", עמ' 86-92

התורה מספרת לנו, כי הקב"ה כרת עם ישראל שתי בריתות, ברית אחת כרת במצרים - "ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לא־להים". הברית השנייה - בהר סיני: "ויקח ספר הברית... ויאמר הנגה דם הברית אשר כרת ה' עמכם על כל הדברים האלה".

... מהי מהותן של שתי בריתות אלה? - יש לומר, כי ברית־מצרים היתה ברית גורל, וברית סיני - ברית יעוד. ברית־גורל מהי? הגורל מציין בחיי האומה, כמו בחיי היחיד, קיום מאונס. כורח מוזר מלכד את הפרטים לכלל אחד. היחיד כפוף ומשועבד בעל כרחו למציאות הלאומית־הגורלית, ואי אפשר לו להשטט ממנה, ולהבלע במציאות אחרת חוצה לה. הסביבה מפליטה את היהודי הבורח מלפני ה', והוא נייער מתרדמתו, כיונה הנביא שהקיץ לקולו של רב החובל, בתבעו ממנו זיהוי אישי וגם לאומי־דתי...

וברית־יעוד מהי? היעוד מציין בחיי האומה כמו בחיי היחיד, קיום מדעת, שהאומה בחרה בו ברצונה החופשי, ושבּו היא מוצאת את ההגשמה המלאה של הויתה ההיסטורית... חיי יעוד הם חיים מכוונים, פרי דריכות־הכרתית ובחירה חפשית.

8. רמב"ן, בראשית לב, יג

ואתה אמרת היטב איטיב עמך - אף על פי שהיתה פחדתו פן יגרום החטא, אמר עשית עמדי חסדים גדולים שלא הייתי ראוי להם, כל שכן שיש לעשות עמי חנם החסד הזה אשר הבטחתני עליו שתיטיב לי ותרבה את זרעי, ואין חטאי ראוי למנוע ממני הטובה אשר הבטחתני בה, כי גם מתחילה לא הייתי ראוי לה אם עונות תשמור לי, ולא הבטחתני עליה בעבור מעשי, רק בחסדיך הרבים.

9. רש"י, שמות טו, כו

לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ. וְאֵם אֲשִׁים הָרִי הָיָא כְּלָא הוֹשְׁמָה, כִּי אֲנִי ה' כּוּפֹאךְ, זֶהוּ מִדְרָשׁוֹ. וּלְפִי פִשְׁטוֹ כִּי אֲנִי ה' כּוּפֹאךְ וּמִלְמַדְךָ תּוֹרָה וּמִנִּזְתָּ לְמַעַן תִּנָּכֵל מֵהֶם, כּוּפֹא הַזֶּה הָאֲדוּמִר לֹאדֶם אֵל תֹּאכֵל [דְּבַר זֶה פֶּן יִבְיֹאךְ לִידֵי חוּלִי זֶה] וְכֵן הוּא לְאֹמֵר (מִשְׁלֵי ג ח) רַפְּאוֹת תִּהְיֶה לְשֶׁרֶךְ:

10. רמב"ן, שמות טו, כה

ושוב מצאתי בילמדנו (מדרש תנחומא כאן) ראה מה כתיב שם, ויורהו ה' עץ, ויראהו לא נאמר אלא "ויורהו", הורהו דרכו. כלומר שהורהו ולמדהו דרכו של הקדוש ברוך הוא שהוא ממתיק המר במר:

11. פסיקתא זוטרותא (לקח טוב) שמות פרק טו

ולא יכלו לשנות מים ממרה וגו'. מה ת"ל כי מרים הם, אלא מרים ומתלוננים הם שלפי השערה לא סבבו אלא מיד.